

Aile Sağlığı Merkezlerine Başvuran Bireylerin, Çocuk İhmal ve İstismarı Hakkındaki Bilgi ve Tutumlarının Değerlendirilmesi*

Evaluating the Knowledge and Attitudes Individuals Applying to Family Health Centers Have Regarding Child Neglect and Abuse

Yasemin Durduran¹ , Güllü Eren² , Mehtap Yücel³ , Tahir Kemal Şahin⁴

¹Doç.Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi Meram Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Konya, Türkiye

²Uzm. Dr., Selçuklu İlçe Sağlık Müdürlüğü, Konya, Türkiye

³Uzm. Dr., Bilecik Toplum Sağlığı Merkezi, Bilecik, Türkiye

⁴Prof. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi Meram Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Konya, Türkiye

ORCID ID: Y.D. 0000-0003-0455-0627; G.E. 0000-0003-4033-7946; M.Y. 0000-0001-6091-3205; T.K.Ş. 0000-0002-4836-1759

Atf/Citation: Durduran Y, Eren G, Yucel M, Sahin TK. Aile sağlığı merkezlerine başvuran bireylerin, çocuk ihmal ve istismarı hakkındaki bilgi ve tutumlarının değerlendirilmesi. Çocuk Dergisi - Journal of Child 2023;23(2):119-127. <https://doi.org/10.26650/jchild.2023.1171980>

ÖZ

Amaç: Araştırma ile aile sağlığı merkezlerine (ASM) başvuruda bulunan erişkin bireylerin çocuk ihmal ve istismarı konusundaki bilgi ve tutumlarının değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Gereç ve Yöntem: Araştırma kesitsel türde planlandı ve 01.08.2019-15.09.2019 tarihleri arasında belirlenen ASM'lere başvuran 18 yaş ve üzeri 207 kişide yapıldı. Çalışma için, katılımcıların sosyodemografik özelliklerini, çocuk ihmal ve istismarı hakkındaki tutumlarını ve bilgi düzeylerini sorgulayan 38 sorudan oluşan anket formu kullanıldı. Katılımcıların bilgi düzeyini ölçmek için hazırlanan ve 22 ifadeden oluşan son bölümde, ifadelere verilen doğru yanıtlar 1 puan, yanlış yanıtlar 0 puan olarak hesaplandı. Hesaplanan puanın yükselmesi ile çocuk ihmal ve istismarı hakkında bilgi düzeyinin yükseldiği kabul edildi. Verilerin analizinde, bağımsız gruplarda Student t-testi, tek yönlü varyans analizi, Pearson korelasyon analizi ve chaid analizi kullanıldı. İstatistiksel olarak p<0,05 olan durumlar anlamlı kabul edildi.

Bulgular: Araştırmaya dâhil edilen 207 katılımcının yaş ortalaması 38,61±13,98 olup, %53,6'sı erkekti. İstismar olayında en fazla kimden şüphelenilir sorusuna, katılımcıların %57'si "tanımadığı kişilerden" cevabını verdi. Katılımcıların bilgi düzeyini ölçmek için hazırlanan ve 22 ifadeden oluşan son bölümden aldıkları toplam puan ortalaması 15,17±3,31'di. Çocuk ihmal ve istismarı konusunda, bireylerin bilgi düzeyi üzerinde; eğitim düzeyi ve çocuk sahibi olmamanın etkili olduğu tespit edildi.

Sonuç: Katılımcıların yarısından fazlasının istismar olayında tanımadığı kişilerden şüphelenecekleri belirlenmiştir. Eğitim düzeyi ve çocuk sahibi olmamanın bireylerin bilgi düzeyi üzerindeki en önemli değişkenler olduğu tespit edilmiştir

Anahtar Kelimeler: Çocuk, İstismar, İhmal, Ebeveyn

ABSTRACT

Aim: The study aims to evaluate the knowledge and attitudes of adult individuals who've applied to family health centers (FHC) regarding child neglect and abuse.

Materials and Methods: The study has been planned as a cross-sectional study and was conducted on 207 people aged 18 years and older who've applied to family health centers (FHCs) between August 1 to September 15, 2019. The study uses a questionnaire consisting of 38 questions to gather information about the participants' sociodemographic characteristics, as well as their attitudes and knowledge levels regarding child neglect and abuse. The last section of the study was prepared to measure the participants' knowledge levels using 22 statements, with correct answers to the statements being scored as 1 point and incorrect answers as 0 points. Higher calculated scores are accepted to show higher knowledge level about child neglect and abuse. The Student's t-test, one-way analysis of variance, Pearson correlation analysis, and chi-squared automatic interaction detection (CHAID) analysis were used for analyzing the data, with a p < 0.05 being considered statistically significant.

Results: The mean age of the 207 participants included in the study is 38.61 years old (SD = 13.98), with 53.6% being male and 46.4% being female. To the question of "who is most suspected" in the abuse incident, 57% of the participants answered "from people they don't know". The mean score obtained from the last section, which had prepared 22 statements to measure the participants' knowledge levels, was 15.17 (SD = 3.31). On the level of knowledge of individuals on child neglect and abuse; It was determined that education level and not having children were effective.

Conclusion: More than half the participants were identified to likely suspect people they did not know in the event of abuse. Education level and not having children were determined to be the most important variables affecting individuals' knowledge levels.

Keywords: Children, Abuse, Neglect, Parents

*26-30 Kasım 2019 tarihinde Antalya'da yapılan 3. Uluslararası 21. Ulusal Halk Sağlığı Kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Sorumlu Yazar/Corresponding Author: Mehtap Yücel E-mail: mhtpyucel@hotmail.com

Başvuru/Submitted: 07.09.2022 • **Revizyon Talebi/Revision Requested:** 17.01.2023 • **Son Revizyon/Last Revision Received:** 24.01.2023 • **Kabul/Accepted:** 04.04.2023 • **Published Online/Online Yayın:** 09.06.2023

This work is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License

GİRİŞ

Çocuk ihmal ve istismarı, sonuçları yaşam boyu devam eden, kısa ve uzun vadeli sağlık etkileri olan önemli bir halk sağlığı sorunudur (1-5). Dünya Sağlık Örgütü'ne (DSÖ) göre çocuk ihmal ve istismarı; çocuğun haklarını ihlal eden, sağlığını, hayatta kalmasını ve gelişimini tehlikeye atan herhangi bir eylem veya eylemsizlik olarak tanımlanmaktadır (2-5).

Çocuk istismarının dünya genelinde bilinen fiziksel, cinsel ve duygusal istismar ve ihmal olmak üzere dört farklı boyutu bulunmaktadır (1,4). Fiziksel istismar, çocuğun sağlığına, gelişimine, hayatta kalmasına veya onuruna zarar veren veya verme olasılığı yüksek olan kasıtlı fiziksel güç kullanımınıdır. Çocuklara karşı uygulanan fiziksel istismarın çoğu, evde ebeveynleri tarafından cezalandırma amacıyla uygulanmaktadır (5,6,7). Cinsel istismar, çocuğun tam olarak kavrayamadığı, gelişimsel olarak hazır olmadığı ya da toplumun yasalarına, sosyal normlarına aykırı olacak şekilde bir cinsel etkinliğe dâhil edilmesidir (5,7,8). Duygusal istismar, çocuğa bakım veren kişilerin veya ebeveynlerin sözleriyle ya da davranışlarıyla çocuğun ruh sağlığını bozacak etkide bulunması ve çocuğun bu nedenle büyümesi, gelişmesi ve ruh sağlığının olumsuz etkilenmesidir. Küçümseme, tehdit etme, korkutma suçlama, alay etme duygusal istismar kapsamına giren davranışlardan bazılarıdır. İhmal ise çocuğa bakmakla yükümlü kimselerin; yapabilecek oldukları halde çocuğun giyinme, beslenme, barınma, eğitim, sağlık gibi zaruri gereksinimlerini karşılamada ihmal göstermesidir (3-5).

Her çocuğun, sağlıklı ve her türlü şiddetten uzak bir yaşam süreme hakkı vardır. Fakat bununla birlikte, her yıl dünya genelinde milyonlarca çocuk fiziksel, cinsel ve duygusal istismara maruz kalmaktadır. DSÖ'ye göre, iki-dört yaş arasındaki dört çocuktan üçü, ebeveynleri veya bakıcıları tarafından düzenli olarak fiziksel şiddete maruz kalmaktadır. Ayrıca, kadınların beşte birinin, erkeklerin ise %5 ila %10'unun çocukluğunda cinsel istismara uğradığı belirlenmiştir. Dünya genelinde sıklığı bilinmemekle beraber, birçok çocuğun duygusal istismara ve ihmale maruz kaldığı belirtilmektedir. Bazı ülkelerde ihmal, en sık görülen çocuk ihmal ve istismar türüdür (5).

Çocuk ihmal ve istismarı hem tüm toplumlarda yaygın olarak görülen önemli bir sorundur hem de her bireyin günlük yaşamında karşılaşılabileceği ve etkilenebileceği bireysel nitelikte bir olgudur (9). Bu durum ihmal ve istismarın her düzeyde, herkes tarafından bilinmesini gerekli kılmaktadır (10). Bu bağlamda ebeveynlerin konu hakkındaki bilgi düzeyleri, istismar ve ihmal olgularının ortaya çıkarılmasında önemli rol oynamaktadır. Bu amaçla yapılan bazı çalışmalarda ebeveynlerin bilgi düzeylerinin yaş, eğitim durumu, aile tipi gibi sosyodemografik özelliklere göre değişkenlik gösterdiği belirlenmiştir (11,12). Anneler ile yapılan bir çalışmada, annelerin %18'i çocuk ihmal ve istismarı ile ilgili bilgi sahibi olmadığını belirtmiş, kırsal kesimde yaşayan annelerin yalnız %43,0'ünün istismar türlerini doğru şekilde tanımlayabildiği tespit edilmiştir (13,14). Ülkemizde yapılan bazı çalışmalarda

yaş arttıkça ve eğitim durumu azaldıkça ihmal ve istismar konusunda bilgi düzeyinin ve farkındalığın azaldığı gösterilmiştir (12,15-17) Ayrıca çocukluğunda ihmal ve istismar edilen bireylerin bilgi düzeyleri daha düşük bulunmuş ve bu kişilerin başkalarını istismar etme olasılığının daha yüksek olduğu belirtilmiştir. Bu da, çocuk ihmal ve istismarını, nesilden nesile aktarılabilen ciddi bir sorun haline getirmektedir (5,8). Bu nedenle, bu döngüyü kırmak, ihmal ve istismarı başlamadan önce önlemek önemlidir. Toplumda çocuk istismarının önlenmesinde, öncelikle ebeveynlerin, sonrasında tüm yetişkinlerin bu konuya yaklaşımları önem arz etmektedir. Bu çalışmada, aile sağlığı merkezlerine (ASM) başvuran yetişkin bireylerin, çocuk ihmal ve istismarı konusundaki bilgi ve tutumlarının değerlendirilmesi, bilgi düzeyleri üzerinde etkili olabilecek faktörlerin tespit edilmesi amaçlanmıştır.

GEREK VE YÖNTEM

Kesitsel türde tasarlanan bu araştırma için Necmettin Erbakan Üniversitesi, Meram Tıp Fakültesi İlaç ve Tıbbi Cihaz Dışı Etik Kurulu'ndan izin alındı (Karar no:2019/2072). Araştırma, Konya ilinin Meram ilçesinde bulunan ve rastgele sayılar tablosu aracılığıyla 29 ASM arasından belirlenen beş ASM'de yürütüldü. Çalışmanın örneklem büyüklüğü G-power programı ile, yapılacak olan istatistiksel analiz (ki-kare testi) baz alınarak 1,2,3 serbestlik dereceleri için %95 güç ve orta düzeyde etki büyüklüğü (0.3) ile minimum 191 kişi olarak belirlendi. Bu çalışma, 01.08.2019-15.09.2019 tarihleri arasında belirlenen ASM'lere başvuran ve katılmak için sözlü onam veren 18 yaş üstü 207 kişi ile yürütüldü.

Araştırma için, literatür taramasının ardından 38 soru ve üç bölümden oluşan bir veri toplama formu oluşturuldu. Formun ilk bölümü, altı sorudan oluşmakta ve katılımcıların yaşı, cinsiyeti, eğitim durumu, gelir durumu, çocuk varlığı ve çocukların cinsiyetlerini sorgulamaktadır. Formun ikinci bölümü, on sorudan oluşmakta ve çocuk ihmal ve istismarı hakkında bilgi edinilen kaynakları, çocukluklarında ihmal ve/veya istismara uğrayıp uğramadıkları, ihmal ve istismar olayında en fazla şüphelenebilecek kişileri, yaşanan veya şahit olunan ihmal ve istismar olayındaki tutumları, çocukları aile üyeleri tarafından cinsel istismara uğradığını söylesen onlara inanıp inanamayacakları gibi sorular içermektedir. Formun son bölümünde ise katılımcıların, çocuk ihmal ve istismarı hakkındaki bilgi düzeylerini değerlendirmek için literatür desteğiyle hazırlanan 22 ifade yer almaktadır (5,7,18,19,21,22) (Tablo 3). Bilgi düzeyini ölçmek için hazırlanan 22 ifade için verilen doğru yanıtlar 1 puan; yanlış yanıtlar 0 puan olarak hesaplandı. Hesaplanan puanın yükselmesi ile çocuk ihmal ve istismarı hakkında bilgi düzeyinin yükseldiği kabul edildi. Ön denemesi 10 kişi ile yapılan veri toplama formu, gönüllü katılımcılara yüz yüze görüşme yöntemiyle uygulandı.

Verilerin İstatistiksel Analizi

Verilerin istatistiksel analizi, IBM SPSS Statistics, versiyon 27.0 (IBM Corp, Armonk,N.Y., USA) paket programı kullanılarak yapıldı. Verilerin normal dağılıma uygunluğu görsel (histogram ve olasılık grafikleri) ve analitik yöntemler

(Kolmogorov-Smirnov) kullanılarak incelendi. Sayısal verilerin değerlendirilmesinde aritmetik ortalama, standart sapma değerleri; kategorik verilerin özetlenmesinde frekans dağılımları ve yüzdeler kullanıldı. Normal dağılıma uyan sayısal verilerle kategorik verilerin karşılaştırılmasında bağımsız grupta Student t-testi ve tek yönlü varyans analizi kullanıldı. Katılımcıların yaşı bilgi puanı arasındaki ilişki Pearson korelasyon analizi ile incelendi. Çocuk ihmal ve istismarı konusunda katılımcıların aldıkları bilgi puanı üzerinde etkili olan sosyodemografik özelliklerin önem dereceleri Chaid Analizi ile belirlendi. İstatistiksel olarak $p < 0,05$ olan durumlar anlamlı kabul edildi.

BULGULAR

Araştırmaya dâhil edilen 207 kişinin yaş ortalaması $38,61 \pm 13,98$ idi. Katılımcıların %53,6'sı ($n=111$) erkekti, %58,5'i ($n=121$) evliydi ve %72,9'u ($n=151$) lise ve üzeri eğitim düzeyine sahipti. Katılımcıların diğer sosyodemografik özellikleri Tablo 1'de gösterildi.

Çalışmaya katılan bireylerin %83,6'sının ($n=173$) çocuk ihmal ve istismar kapsamında değerlendirilen dört türü (fiziksel, cinsel, duygusal istismar ve ihmal) doğru olarak bildiği görüldü. İstismar türleri ayrı ayrı değerlendirildiğinde katılımcıların %96,6'sı ($n=200$) fiziksel istismarın, %97,6'sı ($n=202$) cinsel istismarın, %90,3'ü ($n=187$) duygusal istismarın, %86,0'ı ($n=178$) ihmalin çocuk ihmal ve istismarı kapsamında değerlendirildiğini belirtti. Katılımcıların %24,6'sı çocukluğunda ihmal edildiğini, %7,2'si çocukluğunda herhangi bir istismar türüne maruz kaldığını belirtti. Katılımcıların %66,7'si ($n=138$) çocukları aile üyeleri tarafından cinsel istismara uğradığını söylese ona inanacağını belirtti (Tablo 2).

Katılımcıların çocuk ihmal ve istismarı ile ilgili bilgi düzeylerini ölçmek için verilen 22 ifade ve ifadeler verilen doğru, yanlış cevap yüzdeleri Tablo 3'te gösterildi. Tablo 3'teki ifadeler göre katılımcıların bilgi puan ortalaması $15,17 \pm 3,31$ idi. Katılımcıların yaşları ile aldıkları bilgi puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönde düşük düzeyde korelasyon tespit edildi ($r = -0,220$, $p = 0,001$).

Katılımcıların bilgi düzeylerini ölçen 22 sorudan aldıkları toplam puan ile sosyo-demografik özelliklerinin karşılaştırması Tablo 4'te gösterildi. Tablo 4'e göre, katılımcıların eğitim seviyesi ile bireylerin bilgi puanları arasında anlamlı fark vardı ($p = 0,007$). Farkın, lise ve üzeri eğitim durumuna sahip bireylerin bilgi puan ortalamasının ($15,63 \pm 3,14$), eğitim durumu ortaokul ve altı olan bireylerin bilgi puan ortalamasına ($13,94 \pm 3,49$) göre daha yüksek olmasından kaynaklandığı belirlendi. Ayrıca çocuğu olmayan katılımcıların bilgi puan ortalaması ($16,00 \pm 2,83$), çocuğu olan katılımcıların puan ortalamasından ($14,60 \pm 3,51$) istatistiksel olarak anlamlı ve daha yüksekti ($p = 0,003$). Katılımcıların cinsiyet, medeni durumu, gelir durumu, çocuklarının cinsiyetine göre alınan bilgi puan ortalamaları benzer tespit edildi ($p > 0,05$).

Çalışmaya dâhil edilen bireylerden duygusal istismarın ve ihmalin, çocuk ihmal ve istismarı kapsamında değerlendirildiğini

belirtenlerin bilgi puanları, değerlendirilmediğini belirtenlere göre istatistiksel olarak anlamlı ve daha yüksekti (sırasıyla $p = 0,001$, $p < 0,001$) (Tablo 5). Çocukları aile üyeleri tarafından cinsel istismara uğradığını söylese, onlara inanacağını belirten katılımcıların bilgi puan ortalamaları ($15,76 \pm 3,30$), inanmayacağını belirtenlerin puan ortalamalarından ($14,01 \pm 3,03$) anlamlı yüksekti ($p < 0,001$).

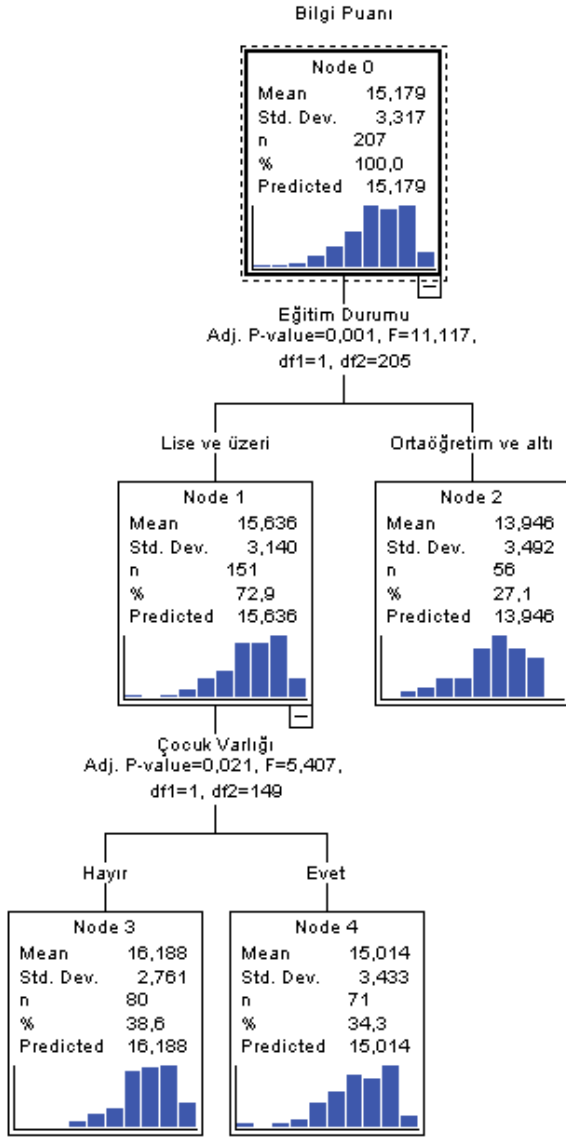
Yapılan Chaid analizi sonucunda, çocuk ihmal ve istismarı konusunda katılımcıların aldıkları bilgi puanı üzerindeki en önemli etkiye sahip bağımsız değişkenler Şekil 1'de verildi. Çalışmaya dâhil edilen katılımcıların çocuk ihmal ve istismarı konusunda aldıkları bilgi puanları üzerinde en önemli etkenin, eğitim durumu olduğu belirlendi. Eğitim durumu lise ve üzeri olan bireylerin bilgi puan ortalaması $15,63 \pm 3,14$ iken, eğitim düzeyi ortaöğretim ve altı olan bireylerin bilgi puan ortalaması $13,94 \pm 3,49$ idi. Çocuk ihmal ve istismarı konusunda bireylerin aldıkları bilgi puanları üzerinde etkili ikinci en önemli değişken ise çocuk varlığıydı. Çocuğu olmayan katılımcıların bilgi puan ortalaması $16,18 \pm 2,76$ iken, çocuğu olan katılımcıların bilgi puan ortalaması $15,01 \pm 3,43$ tü.

Tablo 1: Katılımcılara Ait Sosyo-demografik Özellikler.

Özellik	n	%
Cinsiyet		
Kadın	96	46,4
Erkek	111	53,6
Medeni Durum		
Evli	121	58,5
Bekâr/dul	86	41,5
Eğitim Durumu		
Ortaokul ve altı	56	27,1
Lise ve üzeri	151	72,9
Gelir Durumu		
Geliri giderinden az	39	18,8
Geliri giderine eşit	117	56,5
Geliri giderinden fazla	51	24,6
Çocuk Varlığı		
Hayır	85	41,1
Evet	122	58,9
Çocuk Cinsiyeti (n=122)		
Sadece kız çocuğu var	27	22,1
Sadece erkek çocuğu var	28	23,0
Hem kız hem erkek çocuğu var	67	54,9

TARTIŞMA

Çocuklar üzerinde uzun süreli olumsuz etkileri bulunan çocuk ihmal ve istismarı konusuna bireylerin bakış açısını, bilgi düzeylerini ve ilişkili faktörleri belirlemek amacıyla yapılan

Şekil 1: Çocuk ihmal ve İstismarı Konusundaki Bilgi Puanı Üzerinde Etkili Faktörlerin Chaid Analiz Sonucu.

bu çalışmada, katılımcıların tamamına yakını fiziksel ve cinsel istismar türlerinin çocuk ihmal ve istismarı kapsamında değerlendirildiğini belirtmiştir. Duygusal istismar ve ihmali doğru bilinme yüzdesi fiziksel ve cinsel istismara göre daha düşük bulunmuştur. Ayrıca ihmal ve duygusal istismarın, çocuk ihmal ve istismarı içinde değerlendirildiğini belirten katılımcıların bilgi puanı, bu konu içinde değerlendirilmediğini belirten katılımcıların bilgi puanına göre daha yüksektir. Ebeveynlerle yapılan benzer çalışmalarda, ebeveynlerin çocuk ihmal ve istismar türleri içinde en az ihmal ve duygusal istismarı, en fazla ise fiziksel ve cinsel istismarı bildikleri belirlenmiştir (23,24). Bu durum, çocuklara karşı gerçekleştirilen fiziksel ve cinsel istismar türlerinin sosyal yaşamda ve medyada daha sık

yer almasından dolayı farkındalıklarının yüksek olmasından kaynaklanıyor olabilir. Ayrıca ihmal ve duygusal istismarın bazı kültür ve toplumlarda normal kabul edilmesi ve daha az oranda istismar olarak bildirilmesi, diğer istismar türlerinde olduğu gibi net fiziksel bulguların görülmemesi nedeniyle tespitinin güç olması da bu bulguyla ilişkilendirilebilir.

Çocuk ihmal ve istismarı özellikle cinsel istismar, çocuğun ailesi, yakın çevresi veya herhangi bir yabancı tarafından gerçekleştirilebilir (25). Literatürle benzer olarak bu çalışmada, katılımcıların yaklaşık yarısı ihmal ve istismar olayında tanımadığı kişilerden şüphelenebileceğini belirtmiştir (26,27). Ancak cinsel istismara maruz kalan çocuklar ile yapılan çalışmalarda istismar eden kişilerin büyük oranda aile içinden veya aile dışı ancak tanıdık kişi olduğu, yabancı kişilerin oranlarının düşük olduğu gösterilmiştir (28,29). Bu bulguya bakarak ebeveynlerin, çevrelerine güvendikleri için, istismarı gerçekleştiren kişinin yakın çevreden olma ihtimalini düşünemedikleri şeklinde yorumlanabilir.

Bu çalışmada, bireylerin yarısından fazlası, istismar olayına şahit olduğunda veya yaşadığında ilgili resmi kurumlara başvuracağını belirtmiştir. Yaklaşık %30'u ise kendi çözümünü üretme, üstünü kapatma, aile içinde çözüm üretme, duygusal tepkiler verme şeklinde uygun ve doğru olmayan yöntemlere başvurabileceğini ifade etmiştir. Bu tavırlar çevrenin duymasından ve çocuğun adının çıkmasından korkma, utanma gibi yanlış nedenlere bağlanabileceği gibi, cezaların yeterince caydırıcı olmadığı, süreç hakkında bilgi yetersizliği ve sonuç alınmayacağı düşüncesinden de kaynaklanıyor olabileceğini akla getirmektedir. Fakat çalışmamız için bunlar sadece öngörüdür, nedenlerin daha net ve derin sorgulanacağı çalışmalara ihtiyaç olduğu düşünülmektedir. 2010 yılında ülkemizde yüz anne-baba ile yapılan benzer bir çalışmada ilgili makamlara başvurma oranı bu çalışmaya göre daha düşük (%36,0) bulunmuştur (21). 2022 yılında ilköğretimde görev yapan öğretmenlerle yapılan çalışmada ise çalışmamıza benzer olarak ihmal ve/veya istismar ile karşılaşanların %71,0'ının gerekli yerlere bildirimde bulunduğu, %29,0'ının ise sorunu kendisi daha iyi çözeceği, yasal süreçlerle ilgili bilgisi olmadığı, çocuğu daha kötü bir duruma düşüreceği gibi nedenlerle bildirimde bulunmadığı belirtilmiştir (30). Literatürde istismar olayına bireylerin şahit olduğunda veya yaşadığında neler yapılacağını araştırıldığı çalışmaların sınırlı olduğu görülmüştür. Bu nedenle karşılaştırılan sınırlı literatürde çalışmalardaki farklılık, yıllar içinde medya aracılığı ile gündeme gelen çocuk ihmal ve istismarı konusunda bireylerin farkındalıklarının arttığı, bilinçlenerek daha doğru kararlar verebileceklerine dair inançlarının geliştiği şeklinde yorumlanabilir.

Çalışmada, çocuk sahibi olan bireylerin çocuk ihmal ve istismarı konusundaki bilgi düzeyi çocuk sahibi olmayanlara göre daha düşük bulunmuştur. Bu durum, çocuklarını eğitmek ve disipline etmek adına sergiledikleri bazı davranışların (azarlamak, ceza vermek gibi) ihmal ve istismar kapsamında değerlendirilmemesinden kaynaklanıyor olabileceğini düşündürmektedir (19,23,31).

Tablo 2: Katılımcıların Çocuk İstismarı ile İlgili Bazı Sorulara Verdikleri Cevaplar.

Sorular	n (%)
Çocuk ihmal ve istismarı hakkında bilgileri genellikle nereden ediniyorsunuz?*	
Televizyon	174 (86,5)
İnternet	137 (66,2)
Akraba, arkadaş	113 (54,6)
Gazete	95 (45,9)
Eğitim, seminer	79 (38,2)
Çocukluğunuzda anne/babanız tarafından ihmal edildiğinizi düşünüyor musunuz?	
Hayır	156 (75,4)
Evet	51 (24,6)
Çocukluğunuzda istismara uğradığınızı düşünüyor musunuz?	
Hayır	192 (92,8)
Evet	15 (7,2)
Sizce anne baba istismar olayında en fazla kimden şüphelenir?	
Tanmadığı kişilerden	118 (57,0)
Çocuğun çevresinde yer alan komşu/akraba/bakıcıdan	61 (29,5)
Herkesten	23 (11,1)
Aile bireylerinden	5 (2,4)
Şahit olduğunuz veya yaşadığınız bir istismar olayında nasıl bir tutum izlersiniz?	
İlgili resmi kurumlara başvururum.	140 (67,6)
Duygusal ve uygun olmayan tepkiler veririm	22 (10,6)
Kendim çözüm bulmaya çalışırım.	20 (9,7)
Aile içinde çözülmesi gerektiğini düşünürüm	14 (6,8)
Çocuğuma daha fazla zarar vermemek için üstünü kapatırım	11 (5,3)
Eşiniz çocuğunuzu sürekli dövse adli mercilere şikâyetle bulunur musunuz?	
Hayır	58 (28,0)
Evet	149 (72,0)
Çocuğunuz aile üyeleri tarafından cinsel istismara uğradığını söylese ona inanır mısınız?	
İnanmam	69 (33,3)
İnanırım	138 (66,7)
Bazı çocuklar dayığı hak eder düşüncesine katılıyor musunuz?	
Asla	121 (58,5)
Bazen	39 (18,8)
Çoğu zaman	47 (22,7)

*Katılımcılar birden fazla cevap vermiştir.

Araştırmada, çocuk ihmal ve istismarı konusunda bireylerin bilgi düzeyi üzerindeki en önemli değişkenlerin eğitim düzeyi ve çocuk varlığı olduğu bulunmuştur. Çocuk ihmal ve istismarı konusundaki bilgi düzeylerinin eğitim durumu ile karşılaştırılmasına ilişkin çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak çalışmamızla paralel olarak; çocuk ihmal ve istismarı konusunda ebeveynlerin farkındalıklarını ortaya koymak için yapılan çalışmalarda, eğitim durumu azaldıkça farkındalığın azaldığı gösterilmiştir (23,32). Ayrıca ebeveyn eğitim durumu düşük olan bireylerin, çocuklarını ihmal ve istismar etme risklerinin yüksek olduğu görülmüştür (33,34). Çocukların ihmal

ve istismara uğramalarında da anne baba eğitim durumunun önemi vurgulanmış, yapılan çalışmalarda ihmal ve istismara maruz kalan çocukların anne ve babalarının eğitim düzeyinin daha düşük olduğu tespit edilmiştir (28,35). Bu çalışmadaki veriler literatürle birlikte değerlendirildiğinde; ebeveynlerin eğitim seviyesinin yükselmesinin çocukların ihmal ve istismara uğraması açısından koruyucu olduğu, dolayısıyla eğitimin her alanda olduğu gibi bu konuda da önemli olduğu söylenebilir.

Bu çalışmada; çocuğun aile üyeleri tarafından cinsel istismara uğradığını söylediğinde çocuğuna inanacağını belirtenlerin

Tablo 3: Çocuk İstismarı ile İlgili Bilgi Cümlelerine Verilen Katılımcı Cevapları.

Sorular	Doğru cevap verenler n (%)	Yanlış cevap verenler n (%)
Ebeveynlerden birinin olmaması çocuk istismar ve ihmali için bir risktir.	158 (76,3)	49 (23,7)
Anne baba arasındaki şiddet çocukların istismar ve ihmali edilmesine yol açabilir.	187 (90,3)	20 (9,7)
Çocukluğunda istismar ve ihmali edilen anne babalar, çocuklarını ihmali ve istismar etmekten kaçınırlar.	65 (31,4)	142 (68,6)
Eğitim seviyesi ihmali ve istismarı etkiler.	140 (67,6)	67 (32,4)
Gelir seviyesi ihmali ve istismarı etkiler.	121 (58,5)	86 (41,5)
Güzel ve sevimli çocukların istismara uğrama riski daha fazladır.	54 (26,1)	153 (73,9)
Çocuk fiziksel temasa maruz bırakılmadan da cinsel olarak istismar edilmiş olabilir.	181 (87,4)	26 (12,6)
Çocuklar hayal dünyasının genişliği nedeniyle istismarı uyurabilirler	78 (37,7)	129 (62,3)
Çocuğun cinsiyeti istismar ve ihmali edilmesinde önemli etkidir	82 (39,6)	125 (60,4)
Fiziksel ve mental sorunları olan bebeklerin istismar ve ihmali uğrama olasılığı daha azdır	136 (65,7)	71 (34,3)
Çocuğun aşılmasının yaptırılmaması ihmali edildiğini gösterir	160 (77,3)	47 (22,7)
Çocuklar suçluluk ve korku nedeniyle tekrar tekrar istismara maruz kalabilir.	189 (91,3)	18 (8,7)
Çocuğun okula gönderilmemesi ihmaldir.	191 (92,3)	16 (7,7)
Çocuğun aşılanması duygusal istismardır.	195 (94,2)	12 (5,8)
Tuvalet eğitimini tamamlamış olan çocuğun tekrar altını ıslatmaya başlaması istismar veya ihmali uğramış olabileceğini düşündürmelidir.	131 (63,3)	76 (36,7)
İstismar ve ihmali uğramış çocuklarda ileriki yıllarda zararlı alışkanlık edinme riski artar.	171 (82,6)	36 (17,4)
Cinsel istismara uğrayan çocuk yetkili yerlere şikâyet etmeden önce banyo yaptırılmalıdır.	148 (71,5)	59 (28,5)
Şikâyet başvurusu için istismardan sonraki ilk 72 saat çok önemlidir.	161 (77,8)	46 (22,2)
Çocukların sürekli bulunduğu okul, ev gibi ortamlarda cinsel istismara uğrama ihtimali fazladır.	145 (70,0)	62 (30,0)
Çocuğa terbiye amaçlı herhangi bir obje fırlatmak, kulağını çekmek, odaya kapatmak fiziksel istismara girmez.	145 (70,0)	62 (30,0)
Çocukların resim ve videolarının sosyal medyada kullanılması çocuğu istismara açık hale getirir.	159 (76,8)	48 (23,2)
Cinsel istismara uğrayan çocuklar ve aileleri genellikle yaşadıkları olayı kendilerinin suçu olarak algılamakta ve açığa çıkmasından kaygı duymaktadır.	145 (70,0)	62 (30,0)

Tablo 4: Katılımcıların Bilgi Puanları ile Sosyodemografik Özelliklerinin Karşılaştırılması.

Özellik		Bilgi Puanı	p
		Ortalama±SS	
Cinsiyet	Kadın	14,50±3,24	0,382*
	Erkek	14,70±3,78	
Medeni Durum	Evli	14,65±3,41	0,092*
	Bekâr/dul	14,23±4,36	
Eğitim Durumu	Ortaöğretim ve altı	13,94±3,49	0,001*
	Lise ve üzeri	15,63±3,14	
	Geliri giderinden az	13,06±3,67	
Gelir Durumu	Geliri giderine eşit	14,64±3,53	0,095†
	Geliri giderinden fazla	14,32±3,20	
Çocuk Varlığı	Hayır	16,00±2,83	0,003*
	Evet	14,60±3,51	
Çocuk Cinsiyeti (n=122)	Sadece kız çocuğu	14,25±3,08	0,414†
	Sadece erkek çocuğu	14,03±4,54	
	Hem kız hem erkek çocuğu	14,98±3,17	

* Bağımsız gruplarda Student t testi.

† Tek yönlü varyans analiz.

Tablo 5: Katılımcıların Bilgi Puanları ile Çocuk İhmal ve İstismarına Yönelik Sorulara Verdikleri Cevapların Karşılaştırılması.

Özellik		Bilgi Puanı		p*
		Ortalama±SS		
Fiziksel istismar, çocuk ihmal ve istismarı kapsamında değerlendirilir.	Hayır	13,14±4,37		0,099
	Evet	15,25±3,26		
Duygusal istismar, çocuk ihmal ve istismarı kapsamında değerlendirilir.	Hayır	12,80±3,57		0,001
	Evet	15,43±3,19		
Cinsel istismar, çocuk ihmal ve istismarı kapsamında değerlendirilir.	Hayır	14,20±3,70		0,506
	Evet	15,20±3,34		
İhmal, çocuk ihmal ve istismarı kapsamında değerlendirilir.	Hayır	13,13±3,38		<0,001
	Evet	15,51±3,19		
Çocukluğunuzda anne/babanız tarafından ihmal edildiğinizi düşünüyor musunuz?	Hayır	15,04±3,44		0,311
	Evet	15,58±2,89		
Çocukluğunuzda istismara uğradığınızı düşünüyor musunuz?	Hayır	15,06±3,32		0,085
	Evet	16,60±2,92		
Çocuğunuz aile üyeleri tarafından cinsel istismara uğradığını söylese ona inanır mısınız?	İnanmam	14,01±3,03		<0,001
	İnanırım	15,76±3,30		

* Bağımsız gruplarda Student t testi.

oranının literatürdeki bazı çalışmalara (%90,0, %98,1) göre daha düşük (%66,7) olduğu görülmüştür (21,23). Ancak çalışmamızda, bu konuda çocuğuna inanacağını belirten katılımcıların bilgi düzeyleri, inanmayacağını belirtenlere göre daha yüksek bulunmuştur. Buradan çıkarımla, ebeveynlerin konu ile ilgili farkındalık ve bilgi düzeyinin çocuk ihmal ve istismarına yaklaşımda önemli olduğu düşünülmektedir.

Çalışmada, 'çocukluğunda istismar ve ihmal edilen anne babalar, çocuklarını ihmal ve istismar etmekten kaçınırlar.', 'güzel ve sevimli çocukların istismara uğrama riski daha fazladır.' 'çocuklar hayal dünyasının genişliği nedeniyle istismarı uydurabilirler.', 'çocuğun cinsiyeti istismar ve ihmal edilmesinde önemli etkindir.' sorularına katılımcıların yarısından fazlası yanlış cevap vermiştir. Bu sorulara yanlış cevap oranının yüksek olması, çocuk ihmal ve istismarı konusunda katılımcıların bilgi yetersizliği ve eğitim eksikliğinden kaynaklandığını akla getirebilir.

Bu çalışmada, katılımcıların yarısından fazlasının istismar olayında tanımadığı kişilerden şüphelenecekleri, yaklaşık dörtte birinin istismar olayına şahit olduğunda veya yaşadığında uygun ve doğru olmayan yöntemlere başvurabilecekleri belirlenmiştir. Çalışmada, çocukların aile üyeleri tarafından cinsel istismara uğradığını belirttiklerinde katılımcıların yaklaşık üçte birinin çocuklarına inanmayacakları görülmüştür. Çocuk ihmal ve istismarı konusunda bireylerin bilgi düzeyi üzerindeki en önemli değişkenlerin eğitim düzeyi ve çocuk varlığı olduğu bulunmuştur. Çocuk ihmal ve istismarının başta oluşmasını önlemek, gerçekleşikten sonra ise çocuk üzerindeki kısa ve uzun vadede oluşabilecek kötü etkilerle başa çıkmak için yapılabilecek ilk adım toplum eğitimidir. Bireylerin eğitim düzeyi arttıkça çocuklara yaklaşımları, ihmal ve istismarı algılama şekilleri değişebilir. Bu çalışma ile çocuk ihmal ve istismarı konusunda verilebilecek toplum tabanlı eğitimlerde konu içeriği bakımından ağırlık verilmesi gereken noktalar hakkında önemli veriler sunulmaktadır. Toplumun

eğitim düzeyine uygun ve düzenli aralıklarla uygulanabilecek farkındalık ve eğitim programları ile bireylerin çocuk ihmal ve istismarı konusundaki yanlış bilgi ve tutumların değiştirilebileceği düşünülmektedir.

KISITLILIKLAR

Çocuk ihmal ve istismarı konusunda katılımcıların bilgi düzeylerini değerlendirmek için geçerlilik ve güvenilirliği olan bir ölçek kullanılmamış, literatür taramasıyla oluşturulan bir form kullanılmıştır. Bu nedenle, bulgularımızı doğrulamak için geçerlilik ve güvenilirliği bulunan ölçekler kullanılarak yapılan çalışmalar önerilmektedir.

Etik Komite Onayı: Bu araştırma için Necmettin Erbakan Üniversitesi, Meram Tıp Fakültesi İlaç ve Tıbbi Cihaz Dışı Etik Kurulu'ndan izin alındı (Karar no:2019/2072).

Bilgilendirilmiş Onam: Katılımcılardan bilgilendirilmiş onam alınmıştır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Çalışma Konsepti/Tasarım- Y.D., G.E., M.Y., T.K.Ş.; Veri Toplama- Y.D., G.E., M.Y.; Veri Analizi/Yorumlama- Y.D., G.E., M.Y., T.K.Ş.; Yazı Taslağı- Y.D., G.E., M.Y., T.K.Ş.; İçeriğin Eleştirel İncelemesi- Y.D., T.K.Ş.; Son Onay ve Sorumluluk- Y.D., G.E., M.Y., T.K.Ş.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması beyan etmemişlerdir.

Finansal Destek: Yazarlar finansal destek beyan etmemişlerdir.

Ethics Committee Approval: This study was approved by the ethics committee of Necmettin Erbakan University, Meram Faculty of Medicine, Non-Pharmaceutical and Medical Devices (Decision no: 2019/2072).

Informed Consent: Written consent was obtained from the participants.

Peer Review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Conception/Design of Study- Y.D., G.E., M.Y., T.K.Ş.; Data Acquisition- Y.D., G.E., M.Y.; Data Analysis/Interpretation- Y.D., G.E., M.Y., T.K.Ş.; Drafting Manuscript- Y.D., G.E., M.Y., T.K.Ş.; Critical Revision of Manuscript- Y.D., T.K.Ş.; Final Approval and Accountability- Y.D., G.E., M.Y., T.K.Ş.

Conflict of Interest: Authors declared no conflict of interest.

Financial Disclosure: Authors declared no financial support.

KAYNAKLAR/REFERENCES

1. WHO. Preventing Child Maltreatment: A Guide to Taking Action and Generating Evidence. 2006. Erişim Adresi: <https://apps.who.int/iris/handle/10665/43499> Erişim Tarihi: 02.09.2022
2. Cicchetti D. Socioemotional, Personality, and Biological Development: Illustrations from a Multilevel Developmental Psychopathology Perspective on Child Maltreatment. Annual Review Of Psychology. 2016; 67:187-211.
3. WHO. Report of The Consultation On Child Abuse Prevention, 1999, Geneva. Erişim Adresi: <https://apps.who.int/iris/handle/10665/65900> Erişim Tarihi: 02.07.2022
4. WHO. World report on violence and health, 2002, Geneva. Erişim Adresi: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/42495/9241545615_eng.pdf Erişim Tarihi: 02.07.2022
5. WHO. Child Maltreatment. Erişim Adresi: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/child-maltreatment>. Erişim Tarihi: 02.07.2022
6. Kaplan SJ, Pelcovitz D, Labruna, V. Child and adolescent abuse and neglect research: A review of the past 10 years. Part I: Physical and emotional abuse and neglect. Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry. 1999;38(10):1214-1222.
7. T.C. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü. Çocuk ihmal ve istismarı Erişim Linki: <https://hsgm.saglik.gov.tr/ruh-sagligi/ihmal-istismar.html>. Erişim Tarihi: 02.08.2022
8. Green AH. Child sexual abuse: Immediate and long-term effects and intervention. Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry. 1993;32(5):890-902.
9. Özgentürk İ. Çocuk istismarı ve ihmal. International Journal of Human Sciences. 2014;11(2):265-278.
10. Asil H, Özdemir Ç. Çocuk İstismarına Kapsamlı Bir Bakış: Durum Analizi Ve Uygun Stratejilerin Modellenmesi. Prochil Projesi (Çocuk İstismarını Tespit ve Önlemeye Yönelik Öğretmen Yeterliliklerinin Güçlendirilmesi). Kayseri, 2020.
11. Berkela SR, Prevoora MJL, Linting M, Pannebakker FD, Alinka LRA. Prevalence of child maltreatment in the Netherlands: An update and crosstime comparison". Child Abuse & Neglect. 2020;103:1-11.
12. Kılınc Eltantawy M. Suriyeli ebeveynlerin istismar farkındalığının bazı değişkenlere göre incelenmesi: Malatya ili örneği. (Tez). Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, 2022.
13. Pappachan B, Philip J, Pinto J, Kurian N, Rodrigues V. Knowledge of mothers regarding prevention of child abuse. IJNH. 2017;3(1):7-10.
14. Rajendra K. Knowledge of mothers regarding child abuse in rural areas. IOSR J Humanit Soc Sci. 2016;21(7):32-33.
15. Söyünmez S, Zülkar Y, Turan F, İşler Dalgıç A. Awareness about abuse of parents who have children with epilepsy. Epilepsi. 2020; 27(2): 102-112.
16. Beyazıt U, Can G. Çocuk istismarı potansiyelini yordayan faktörlerin incelenmesi. Mediterr J Humanit. 2018; 8(1): 87-99.
17. Zülkar Y, Söyünmez S, Turan F, İşler Dalgıç A. Otizm spektrum bozukluğu olan çocuğa sahip ebeveynlerin istismar konusundaki farkındalıkları. J Psychiatric Nurs. 2021;12(4):288-296.
18. T.C. Milli Eğitim Müdürlüğü. Çocuk ihmal ve istismarı hakkında genel bilgi. Erişim Linki: https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_04/05104328_1.Yocuk_Yhmal_ve_YstismarY_HakkYnda_Genel_Bilgi.pdf. Erişim Tarihi: 02.08.2022
19. Aktay M. İstismar ve İhmalin Çocuk Üzerindeki Etkileri ve Tedavisi. Gelişim ve Psikoloji Dergisi. 2020;1(2):169-184.
20. UNICEF. Türkiye’de çocuk istismarı ve aile içi şiddet araştırması özet raporu. Erişim adresi: <https://www.unicef.org/turkey/raporlar/turkiyede-çocuk-istismari-ve-aile-içişiddet-araştirmasi-özet-raporu-2010>. Erişim Tarihi: 02.08.2022
21. Keser N, Odabaş E, Elibüyük S. Ana-Babaların Çocuk İstismarı ve İhmaline Konusundaki Bilgi Düzeylerinin İncelenmesi. Türkiye Çocuk Hastalıkları Dergisi. 2010;4(3):150-157.
22. T.C. Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü Bebek, Çocuk, Ergen İzlem Protokolleri 2018. Erişim Linki: https://hsgm.saglik.gov.tr/depo/birimler/cocuk_ergen_db/dokumanlar/yayinlar/Kitaplar/Bebek_Cocuk_Ergen_Izlem_Protokolleri_2018.pdf Erişim Tarihi: 02.08.2022
23. Yıldırım İ. Ebeveynlerin Çocuk İstismarı ve İhmaline Yönelik Bilgi, Tutum ve Farkındalık Düzeyleri. (Tez). Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi, 2019.
24. Yıldız G. Çocuk ve adolesan hastaların ebeveynlerinin çocuk istismarı ve ihmaline yönelik bilgi, farkındalık, tutum ve deneyimlerinin değerlendirilmesi. (Tez). Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, 2022.
25. Putnam FW. Ten-Year Research Update Review: Child Sexual Abuse. Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry, 2003;42(3):269-278.
26. Üstündağ A, Şenol F, Mağden D. Ebeveynler Çocuk İstismarına Yönelik Bilgi Düzeylerinin Belirlenmesi ve Bilinçlendirilmesi. Hacettepe University Faculty Of Health Sciences Journal. 2015;1(2):212-227.
27. Bilge YD, Taşar MA, Kılınçoğlu B, Özmen S, Tıraş Ü. Alt Sosyoekonomik Düzeye Sahip Anne-Babaların Çocuk İstismarı Ve İhmaline Hakkındaki Bilgi Düzeyleri, Deneyimleri Ve Kullandıkları Disiplin Yöntemleri. Anadolu Psikiyatri Dergisi. 2013;14(1):27-35.
28. Keleş Ş, Toros F, Aksu GG, İncel İ. Cinsel istismara uğrayan ergenlerde bağlanma stili, ana-baba tutumu, depresyon ve anksiyetenin değerlendirilmesi. Cukurova Medical Journal. 2022;47(3):1024-1032.
29. Aksüt Y. Çocuk cinsel istismarının sosyolojik analizi Malatya Çocuk İzlem Merkezi uygulaması. (Tez). Malatya: İnönü Üniversitesi, 2020.

30. Ademoğlu MÇ. İlköğretimde görev yapan öğretmenlerin çocuk ihmal ve istismarına ilişkin farkındalık düzeylerinin değerlendirilmesi. (Tez). Yalova: Yalova Üniversitesi, 2022.
31. Demir H. Edirne İli Aile Sağlığı Merkezlerinde Görevli Hekimlerin Çocuk İstismarı Ve İhmali Hakkında Bilgi, Farkındalık ve Tutumlarının Belirlenmesi. (Tez). Edirne: Trakya Üniversitesi, 2013.
32. Meraki S, Var EÇ. Alt-sosyo ekonomik düzeye sahip ailelerin çocuk istismarı ve ihmali konusunda farkındalık düzeylerinin incelenmesi. Türkiye Sağlık Bilimleri ve Araştırmaları Dergisi. 2019;1(3):1-12.
33. Ayan S, Kocacık F. Çocuk istismarı: Sivas (Türkiye) örneği. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi. 2009;6(1):953-968.
34. Karasu F, Bilgen F. Anneleri tarafından çocuklara uygulanan duygusal ve fiziksel istismar/ihmal davranışları. Kilis 7 Aralık Üniversitesi sosyal bilimler dergisi, 2017;7(13):22-34.
35. Şimşek Ş, Gençoğlu S. Cinsel istismar mağdurlarında istismar süresi ve sıklığı ile travma belirtileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Dicle Medical Journal. 2014;1:166-171

